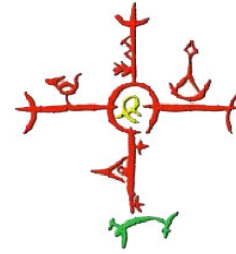

**NSR 40. riikkačoahkkincealkámuš dieđáhussii
NÁČ 2008:5 Vuoigatvuohta guolástit Finn Márkku mearas ja
NOU 2007:13 Ođđa sámevuoigatvuohta kapihtal 22**

Norgga Sámiid Riikkasearvvi (NSR) riikkačoahkkin 2008 čujuha Sámi vuoigatvuođalávdegotti dieđáhussii riddo- ja vuotnaguolásteami birra mearrasámi guovlluin (NOU 2007:12 kapihtal 22) ja Riddoguolástuslávdegotti árvalan Finnmarkoguoelástuslága NOU 2008:5.

NSR riikkačoahkkin cealká ná:

Sámi guolástusvuoigatvuođat leat leamaš dehálaččat NSRii 40 jagi. Juo vuosttaš dábálaš jahkečoahkkimis 1969 gáibidii riikkačoahkkin ahte Porsáŋgguvutnii eai galggaše beassat snorrenuohttefatnasat ja trálarat. Álggu rájes gitta otná beaivvi rádjái lea NSR lokten sámi guolástusvuoigatvuođaid áššin. NSR lea buktán máŋga riikkačoahkkinresolušuvnna ja čujuhan mearrasámiid váttis dillái go vuoigatvuođat rievduvvojit ja resurssaid alde ferte doarrut earáiguin geat badjelmeare ollu bivdet, ja nu leat mearrasámi servodagat goariduvvon.

Oassi 1

**NOU 2008:5 Vuoigatvuohta guolástit Finn Márkku mearas
(Finnmarkoguoelástusláhka)**

NSR 40. riikkačoahkkin rámiida ekspeartajoavkku mii čielggadii vuoigatvuođaid guolástit Finn Márkku rittus. Ekspeartajoavku jodiheaddji dr. juris Carsten Smith oktan lávdegotti lahtuiguin lea bargan vuđolaš barggu. Čeahpimusat čeahpimusaid gaskkas leat ovttajienalaččat evttohan lága mas sámi guolástusvuoigatvuođat leat vuodđun. Riddoguolástuslávdegotti jodiheaddji Carsten Smith dajai ovdanbuvttettiin lávdegotti árvalusa ná Deanodagas guovvamánu 18. beaivvi 2008: "mearrasámi kultuvrii lea dát hui mávssolaš ja mearrida ceavzá go kultuvra vai ii". Riddoguolástuslávdegotti árvalus dohkkeha sámi guolástusvuoigatvuođaid. Lávdegoddi lea duodaštan ahte sámiin leat guolástusvuoigatvuođat. Lávdegoddi lea Vuoigatvuođaid ferte nannet lága bokte. Lávdegoddi lea árvalan hálddašan-ortnegiid guovlluid mielde.

Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas livčče guolástuslávdegotti mandáhtas galgan leat mielde maid dái sámiid ássanguovllut olggobealde Finn Márkku. Sámit áppet ja ávkástallet mariinna resurssain olles rittus Ruoššas gitta Trøndelága rádjái. Ealli mariinna resurssat nu go gonagasreabbá, mii ii leat guolli, maid livččii galgan leat mielde mandáhtas. Mearraareálaid geavaheapmi ja genetihkalaš ávdnasat maid livčče galgan leat mielde lávdegotti mandáhtas.

Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas lea árvalus vuđolaš ja das leat buorit guolástusfágalaš ja juridihkalaš árvoštallamat, mat gullet nanaguoddevaš hálddašeapmái. NSR ovdeha dán árvalusa leat vuodđun go dál bargojuvvo finnmárkoguolástuslágain. Árvalusa ii berre nuppástuhttit dál go Sámedikkiin galgá konsulterevvot áššiin. NSR riikkačoahkkima mielas lea hui mávssolaš ahte árvalus

áibbas čielgasit lea álbmotrievtti gáibádusaid siskkobealde. Riikkačoahkkima mielas lea riddoguolástuslávdegotti árvaluvvon finnmárguolástusláhka mannamin rievttis guvlui.

Lávdegotti árvalus lea hui dehálaš mearrasámiid boahtteáigái. Riikkačoahkkin fuomáša dáid surggiid maidda váikkuha finnmárguolástusláhka ja Finnmárkku guolástushálddašeami ásaheapmi:

- Guolástusalmennet fas doaibmagoahdá go ásahuvvo Finnmárko-sonne
- Sámit ja earát sáhttet fas guolástišgoahdit go ožžot guolle-eriid ja sáhttet bivdigoahdit alces, bivdigoahdit ámmátguolásteaddjin, bivdit dan muttus ollu ahte birge jos lea nubbi eará dienas bálddas dahje juo dinet bures ja eallit guolástemiin
- Guolásteaddjit geat orrot doaibmaguovllus ožžot juobe unnimus-eari
- Vuotnavuoigatvuohta dohkkehuvvo daidda geat orrot vuonas
- Olggut vuonas sáhttet olbmot geat eai ása Finnmárkkus ain bivdit nu go finnmárgulaččat
- Finnmárkku guolástushálddahus mearrida man stuorrát fatnasat galget leat ja makkár reaidduid lea lohpi geavahit njeallje nautalaš miilla vuođđolinjjáid olggobealde. Sii sáhttet váldit vuostá ja juohkit persovnnalaš eriid ja lobiid, ja sáhttet dahkat mearrádusaid mat buoridit riddo- ja vuotnaguolástusa doaibmaguovllus. Stáhtas lea lága mielde ovddasvástádus addit guvllolaš orgánii dan mađe ollu ruđa, kvohtaid ja guolástuslobiid ahte sáhttet nannet mearrasámi kultuvrra ávnnaslaš vuođu ja eará riddokultuvrra Finnmárkkus
- Riddo- ja vuotnaservodagaid vuoigatvuođagáibádusat galget finnmárgkokommišuvvna ovdii

Norgga Sámiid Riikkasearvvi jahkečoahkkin doarju riddoguolástuslávdegotti árvalusa Finnmárkku rittu guolásteapmái ja bivdá Stuorradikki čuoovvulit árvalusa.

Prinsihpalaččat cealká Norgga Sámiid Riikkasearvvi 40. jahkečoahkkin ahte sámi guolástusvuoigatvuođat leat olles sámi ássanguovllus, riddo- ja vuotnaguovlluin. NSR oaidná dárbbaslažžan oppalaččat geahččat lágaid, ja geahččat bearrái ahte buot sámi guovlluid vuoigatvuođat váldojuvvojit vuhtii mearrádusain mat dahkkojit ja dáin áššiin mat leat juo mearriduvvon.

Oassi II

NOU 2008:5 Vuoigatvuohta guolástit Finnmárkku mearas ja NOU 2007:13 Ođđa sámevuoigatvuohta, oktan eará čielggademiiguin politihkalaš proseassaiguin

Norggas leat álbmotrievttalaš geatnegasvuođat buot guovlluin gos sámit ássat Norggas. NSR oaidná lunddolažžan Sámevuoigatvuođalávdegotti 2 ja riddoguolástuslávdegotti čielggademiid váldit vuhtii go lea sáhka mearrasámi guovlluin lullelis Finnmárkku. NSR mielas ferte oktanis finnmárkoguolástuslágain maiddá bargat oazžun dihte buriid láhkamearrádusaid Finnmárkku lullelis ja modealla sáhtášii leat Riddoguolástuslávdegotti árvalan Finnmárkoguolástusláhka.

Sámi vuoigatvuođat váldojuvvojit bures vuhtii jos mariinna resurssaid ja mariinna guovlluid lágat oppalaččat vuhtiiváldet Norgga álbmotrievttálaš geatnegasvuođaid.

Norgga ii sáhte rihkkut álbmotrievttálaš geatnegasvuođaid mat sis leat eamiálbmogiid guovdu, sámiid guovdu, ja de lea áibbas dárbbášlaš ahte Norggas lea riektevuođđu mii addá sámi álbmogii vuoigatvuođa ávkkástallat ođasmahtti mariinna resurssaid, ja sámit galget beassat searvat dáid resurssaid hálddašeapmái.

Norgga Sámiid Riikkasearvvi 40. riikkačoahkkin doalaha vuodđooainnu:

- Olles sámi ássanguovllus ferte dohkkehít sámiid vuoigatvuođaid guolástit ja mariinna resurssaid ávkkástallat.
- Sámi guolástusvuoigatvuođat leat kollektiivvaláš vuoigatvuođat ja almennet vuoigatvuođat mat gullet sámi riddo- ja vuotnaguovlluide.
- Lágas ferte nannet sámiid vuoigatvuođa bivdit ealli mariinna resurssaid ja ávkkástallat mariinna areálaid. Vuoigatvuohta galgá leat sihkemeara alde ja meara vuolde.
- NSR evttoha ásahit mariinna eamiálbmot-sonne olles mearrasámi ássanguovllus. Guvllolaš ásahusat galget hálldašit min kollektiivvaláš historjjálaš vuoigatvuođat, ja Sámediggi galgá leat fárus hálldašeamen daid.
- Hálldašeamis fertejit leat sámit mielde, duođaid váikkuheamen ja searvamin hálldašeapmái.
- Sámedikkis ja Guolástus- ja riddodepartemeanttas ferte leat sierra šiehtadallanorgána mii bearráigeahččá ahte sámi beroštumit váldjuvvojit vuhtii guolásteamis ja mearraareálaid hálldašeamis. Orgánas fertejit leat duohta šiehtadallamat, eaige beare konsultašuvnnat. Dan láhkái sáhttá Norga doahttalit Norgga ja riikkaidgaskasaš geatnegasvuođaid eamiálbmogiid guovdu, sámiid guovdu.

Riikkačoahkkin deattuha loahpas:

Norgga Sámiid Riikkasearvi ii dohkket eiseválddiid kvohtakompromissa mii bođii čielggadanáigodagas ja mielddisbuvttii strukturendoaimmaid fatnasiidda vuollel 15 mehter. Struktureren dáhpáhuvai dan botta go riddoguoilástuslávdegoddi leai čielggadeamen sámiid ja earáid vuoigatvuođaid guolástit. Strukturerema billistemiid ii sáhte divvut šat. NSR mielas dákkáraš sjarkafatnasiid struktureren goarida riddoservodagaid ássama ja bargosajiid, ja erenoamážit sámi guovlluin.

Norgga Sámiid Riikkasearvvi mielas eiseválddiid plánat movt sii dál áigot hálldašit mariinna resurssaid, fertejit vuhtii váldit sámi guolástusvuoigatvuođaid. Sámit galget searvat hálldašeapmái, sihke ođasmahtti mariinna resurssaid hálldašeapmái ja ii-ođasmahtti mariinna resurssaid hálldašeapmái. Ođđa šlájaid hálldašeamis maid galgat leat fárus. NSR oaivvilda ođđa šlájaid hálldašeapmi gullá hivvodatovdáneapmái ja ekovuogádaga dássitvuhtii, ja danne ferte ođđa šlájaid váldit mielde min resursavuđđui danne go mii han sorjât dain maid.